

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.3.28](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.3.28)

УДК 351

*Р. В. Палагусинець,
к. е. н., заступник Посла України в Республіці Північна Македонія
ORCID ID: 0000-0003-1399-7164*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ

*Rostyslav Palagusynets
PhD in Economics, Deputy Head of Mission,
Embassy of Ukraine in the Republic of North Macedonia*

THEORETICAL AND METODOLOGICAL PRINCIPLES OF CREATION OF INTELLECTUAL CAPITAL OF THE DIPLOMATIC SERVICE

В умовах формування інформаційного суспільства зростає роль не лише управління знаннями, але й дослідження теоретико-методологічних засад формування інтелектуального капіталу, адже людський інтелект є важливим ресурсом, що допомагає у здійсненні надійного управління державою та всіма сферами її впливу. Інтелектуальний капітал – один із найцінніших ресурсів не лише для підприємств господарської діяльності, а й для органів державної влади. Метою дослідження є з'ясування теоретико-методологічних засад формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби України. Об'єктом дослідження є система національних норм щодо регулювання здійснення діяльності державної служби, зокрема дипломатичної, та доктрина – праці попередніх дослідників поняття інтелектуального капіталу. Предметом даного дослідження є засади формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби України. Опрацьовуючи предмет дослідження були використані такі теоретичні методи як аналіз, синтез, узагальнення, індукція, пояснення і класифікація. Також був використаний такий емпіричний метод як опис.

На формування інтелектуального капіталу впливає чимало чинників. В залежності від предмету дослідження, чинники формування інтелектуального капіталу є різними. Для формування інтелектуального капіталу саме дипломатичної служби України можна виділити наступні фактори. Вагому роль грають як внутрішньо-державна, так і зовнішньо-політична ситуація, системи національного, міжнародного та іноземного законодавства. Проте, головним чинником варто виділити саме встановлені національним законодавством вимоги щодо формування освітнього рівня дипломатичного службовця, адже освіта слугує своєрідним базисом для формування складового елементу інтелектуального капіталу – людського капіталу. У свою чергу, професійне навчання, передбачене законодавством України, що мають проходити дипломатичні службовці, лежить в основі якісного формування людського капіталу дипломатичного службовця. Внаслідок проведеного дослідження проаналізовано теоретико-методологічні засади формування інтелектуального капіталу державної служби України, виділено та роз'яснено

сутність складових елементів, з'ясовані чинники впливу. Визначено, що найбільш значущим елементом є саме людський капітал. Його формування, у свою чергу, потребує ресурсів. Зокрема: достатнього фінансування, трудових та часових витрат. Таке інвестування в особистий розвиток кожного дипломатичного службовця окремо дають змогу покращити і поглибити знання, що є досить важливим для якісного виконання ними своїх службових обов'язків.

In conditions when information society is forming, not only the role of knowledge management is growing but also the study of theoretical and methodological basis of intellectual capital formation, because human intelligence is an important resource that helps in the reliable management of the state and all spheres of its influence. Intellectual capital is one of the most valuable resources not only for economic enterprises, but also for public authorities. The purpose of the study is to clarify the theoretical and methodological foundations of the formation of intellectual capital of the diplomatic service of Ukraine. The object of research is a system of national standards of governing the civil service, in particular diplomatic service, and the doctrine - the work of previous researchers on the concept of intellectual capital. The subject of this study is the principles of formation of intellectual capital of the diplomatic service of Ukraine. Such theoretical methods as analysis, synthesis, generalization, induction, explanation and classification were used while studying the subject. An empirical method such as description was also used.

The formation of intellectual capital is influenced by many factors. Depending on the subject of research, the factors of formation of intellectual capital are different. The following factors can be identified for the formation of intellectual capital of the diplomatic service of Ukraine. Both domestic and foreign policy situations, systems of national, international and foreign legislation play an important role. However, the main factor is the requirements established by national legislation for the formation of the educational level of a diplomatic official, because education serves as a kind of basis for the formation of a component of intellectual capital - human capital. In turn, the professional training provided by the legislation of Ukraine, which must be passed by diplomatic officials, is the basis for the qualitative formation of human capital of a diplomatic official.

As a result of the study, the theoretical and methodological foundations of the formation of intellectual capital of the civil service of Ukraine were analyzed, the essence of the constituent elements was identified and explained, the factors of influence were clarified. It is determined that the most important element is human capital. Its formation, in turn, requires resources. In particular: sufficient funding, labor and time costs. Such investments in the personal development of each diplomatic officer individually make it possible to improve and deepen knowledge, which is very important for the quality of their duties.

Ключові слова: інтелектуальний капітал; людський капітал; дипломатична служба; дипломатичні правовідносини; державна служба; професійне навчання.

Key words: intellectual capital; human capital; diplomatic service; diplomatic legal relations; civil service; professional training.

Обґрунтування актуальності обраної теми дослідження. Поняття інтелектуального капіталу у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть набуло доволі широкого дослідження. Питання вивчення сутності та особливостей інтелектуального капіталу залишається актуальним і в умовах сучасності. Більшість науковців у своїх опрацюваннях спираються на сектор економіки і розглядають інтелектуальний капітал як сукупність активів. Проте, сама сутність досліджуваного поняття значно ширша і включає в себе не лише економічні характеристики. Тому, існує необхідність у вивченні «інтелектуального капіталу» через призму організації державної влади та його місця у загальнодержавних процесах. Зокрема, важливим аспектом є дослідження засад формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби, оскільки даний аспект виступає ключовим при здійсненні практичного завдання - якісного управління державою у сфері зовнішньої політики.

Метою статті є з'ясування теоретико-методологічних засад формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби України.

Аналіз досліджень і публікацій з аналізованої проблеми. Засновником поняття «інтелектуальний капітал» вважають канадсько-американського економіста ХХ століття – Джона Кеннет Гелбрейта. Першим дослідником даного поняття, який здійснив вагомий вклад у науку, є американський економіст і публіцист Томас Стюарт. Його, опублікована у 1997 році, книга під назвою «Інтелектуальний капітал. Нове джерело багатства корпорації» стала своєрідним базисом для подальших досліджень. В подальшому, теоретичні основи інтелектуального капіталу досліджували такі вчені, як: М. Армстронг, Д. Белл, І. Роос та інші. Дослідниками методологічних засад інтелектуального капіталу є: В. Геєць, О. Грішнова, В. Куценко, Е. Лібанова та інші.

Для даної роботи своєрідним підґрунтям виступили роботи І. М. Зеліска, Г. Ю. Пономаренка, Н. О. Кравчука, В. В. Небрата, І. І. Бажала, Л. І. Курила, С. Я. Кіся.

Теоретичний аспект інтелектуального капіталу досліджений у статті Курила Л. І., «Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект». Дана стаття містить всебічний огляд питання трансформації наукових досліджень у інтелектуальний капітал та визначила фактори формування складових елементів інтелектуального капіталу.

Кісь С. Я. у своїй дисертації під назвою «Наукові основи інтелектуалізації підприємств» розглянув теоретико-методологічні основи інтелектуалізації; передумови та очікувані наслідки інтелектуалізації підприємств; технології, інструменти та моделі інтелектуалізації діяльності підприємств.

У свою чергу, в монографії "Управління інтелектуальним капіталом підприємств" автори І.М. Зеліско та Г.Ю. Пономаренко розглянули історичну сторону формування людського капіталу як складової частини інтелектуального, розглянули особливості та засоби формування інтелектуального капіталу загалом. І. М. Зеліско та Г. Ю. Пономаренко, провівши дослідження, окреслили пріоритети розвитку інтелектуального капіталу в умовах економічного розвитку. Також, у монографії зазначено узагальнений зарубіжний досвід розвитку знань з питання управління інтелектуальним капіталом та визначені перспективи і можливості їх запозичення та використання в Україні.

Детально про особливості формування саме споживчого капіталу як складового елементу інтелектуального капіталу розповів дослідник Н. О. Кравчук у своїй публікації під назвою "Споживчий капітал як елемент інтелектуального капіталу: сутність та структура".

У даній роботі з'ясовано суть поняття споживчого капіталу у контексті складового елементу інтелектуального капіталу. Н. О. Кравчук побудував структуру споживчого капіталу та її елементи, навіть статистичні дані збільшення частки ділової репутації у формуванні інтелектуального капіталу за останні п'ятнадцять років. Також, у роботі проаналізовано чинники, що впливають на формування споживчого капіталу, визначено технології формування репутації як її структурного елементу.

Основний зміст дослідження. Для держави є характерним створення системи державних органів з метою належного врегулювання правовідносин у різних сферах життя та діяльності суспільства. Сукупність всіх державних органів утворює механізм держави. Такий порядок організації державної влади вказує на високий рівень значення діяльності державних органів. Характерною ознакою для системи державних органів є розподіл сфер дій та повноважень між її структурними одиницями. На кожен державний орган окремо покладений перелік повноважень та обов'язків, що дозволяє здійснювати всебічне регулювання правовідносин у певній сфері суспільних відносин та встановити контроль за дотриманням такого правопорядку.

Відповідно до ч.1 ст.1 Закону України «Про державну службу», державна служба - це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави [2]. Державні і національні служби, відповідно до положень чинного законодавства, відносяться до органів виконавчої влади України.

Одним із найважливіших напрямів державної діяльності є зовнішньополітичні відносини. В Україні, відповідно до національного законодавства, діяльність, пов'язану із реалізацією зовнішньої політики, захистом національних інтересів у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном здійснює дипломатична служба [3].

На дипломатичну службу України покладено ряд функцій та завдань. Зокрема, таких як реалізація зовнішньополітичного курсу, сприяння утвердженню міжнародного авторитету та забезпечення дипломатичними засобами і методами захисту суверенітету, міжнародної безпеки, територіальної цілісності та непорушності кордонів України, її політичних, торговельно-економічних, культурних, гуманітарних та інших інтересів [3]. Задля належного професійного виконання таких важливих завдань, дипломатичний службовець повинний володіти глибокими комплексними знаннями, адже рівень його освіченості визначає якість здійснення зовнішньополітичної діяльності.

До осіб, які мають намір вступити на дипломатичну службу, національний законодавець встановив низку вимог, що, у свою чергу, закріплені у ст. 13 Закону України "Про дипломатичну службу". Спеціальні вимоги, визначені у ч. 3 вищезгаданої норми, передбачають необхідність у наявності в кандидата вищої освіти із ступенем не нижче магістра, володіння відповідним рівнем професійної компетентності та володіння іноземними мовами.

Вищезазначений підхід до формування кадрового резерву дипломатичної служби України визначає гостру необхідність високого рівня професійних та інтелектуальних навичок державних службовців у сфері здійснення зовнішньополітичної діяльності.

Сукупність всіх теоретичних знань та висновків, отриманих внаслідок здійснення практичної діяльності, ідеї та інші знання відображають інтелектуальні здібності людини. Таку сукупність інтелектуальних ресурсів визначають поняттям «інтелектуальний капітал».

Як зазначає про вагу формування якісного інтелектуального капіталу, зокрема у сфері економіки, Курило Л.І.: «в сучасній економіці інтелектуальний капітал виходить на передній план, оскільки він один із основних факторів, що визначають конкурентноздатність економічних систем сьогодення, а в результаті багатство і економічну силу нації» [7]. Якщо інтелектуальний капітал є важливим для формування однієї сфери державного функціонування, можна стверджувати й про його вагу для інших сфер.

Кісь С. Я. у своїй дисертації пояснює що: «наявність людських ресурсів, які здатні генерувати нові ідеї та максимально ефективно їх використовувати у найрізноманітніших напрямках діяльності будь-якої соціально-економічної системи є вирішальним для досягнення останньою економічного зростання та конкурентоздатності. Враховуючи те, що людина є носієм знань, досвіду та розумових здібностей, які переважна більшість вітчизняних та зарубіжних науковців схильні вважати такими, що частково відображають суть дефініції «інтелектуальний капітал», слід зазначити її роль як вирішальної продуктивної сили в епоху економіки знань» [5].

Поняття та сутність інтелектуального капіталу досліджувало чимало вчених, адже даний термін почав набувати все більшої актуальності, що пов'язана з необхідністю створення ефективної соціально-політичної стратегії стимулювання розвитку держави.

Вперше, поняття «інтелектуальний капітал» використав відомий канадсько-американський економіст ХХ століття Джон Кеннет Гелбрейт у значенні інтелектуальної діяльності. У свою чергу, першим дослідником даного поняття вважають американського економіста і публіциста Томаса Стюарта, який у 1997 році опублікував книгу «Інтелектуальний капітал. Нове джерело багатства корпорації».

Варто зазначити, що інтелектуальний капітал можна визначити як певну суму прихованих активів окремого підприємства чи держави загалом, що повністю не відображені у бухгалтерському балансі, адже такі активи є результатом інтелектуальної діяльності, досвіду, особистих вмінь та навичок членів керівництва. У разі заміщення таких осіб, деякі з вищенаведених активів залишаються у постійному використанні іншими керівниками підприємства чи держави, але більша їх частина втрачається. Такий підхід до розуміння поняття інтелектуального капіталу дає зрозуміти про невід'ємність знань, навичок та вмінь від особи, яка володіє певним інтелектуальним капіталом.

Під інтелектуалізацією людського капіталу, у свою чергу, варто розуміти процес поступового підвищення інтелектуального рівня людського капіталу на основі обробки інформації, її загальних й професійних знань, умінь і навичок. Результатом процесу інтелектуалізації праці є формування і збільшення інтелектуального капіталу, що визначає ефективність будь-якої діяльності.

Аналізуючи вищенаведені пояснення, можна дійти висновку, що інтелектуальний, освітній і, також, творчий (у вигляді унікального застосування теоретичних знань) потенціали людини виступають не лише як ефективний фактор економічного зростання, але і як необхідний ресурс для розвитку будь-якої держави загалом.

Вище згадані пояснення дають зрозуміти не лише про актуальність, а і про важливість комплексного підходу до розгляду поняття інтелектуального капіталу.

Наявність інтелектуального капіталу є характерним не лише для комерційних підприємств. Розробка стратегій розвитку, аналіз різноманітних концепцій та підходів для вирішення важливих проблем на загальнодержавному рівні, що здійснюються використовуючи вже сформований інтелектуальний капітал управлінців, є притаманними для органів державної влади.

Проаналізувавши все вищевикладене, можна стверджувати про особливу важливість формування якісного інтелектуального капіталу дипломатичної служби України.

Перш за все, варто виділити ті чинники, які впливають на формування інтелектуального капіталу. До них належать: нематеріальні активи, робоча сила, рівень розвитку інформаційного середовища тощо. В залежності від предмету дослідження чинники впливу є різними. Розглядаючи формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби України, можна стверджувати, що такими факторами є: внутрішньодержавна політична ситуація, зовнішньополітична ситуація, система норм національного законодавства, система норм іноземних держав, загальноосвітова економічна стабільність, економічна стабільність України, розвиток інформаційного суспільства і можливість швидкої передачі певних відомостей, встановлені законодавством вимоги щодо формування освітнього рівня державного службовця дипломатичної служби тощо. Даний перелік не є вичерпним, оскільки із стрімким технологічним прогресом та загальноосвітнім розвитком, а в окремих випадках, внаслідок реформування законодавства, даний перелік постійно будуть доповнювати нові чинники.

Систематизуючи теоретико-методологічні положення з метою виділення визначення інтелектуального капіталу, можна виділити наступні підходи: компонентний, функціональний, комплексний та цілеорієнтовний. Компонентний підхід направлений на більш детальний розгляд саме складових елементів інтелектуального капіталу. Для функціонального підходу характерним є акцентування уваги на розгляді особливостей та напрямів використання інтелектуального капіталу. Цілеорієнтований підхід розглядає способи використання інтелектуального капіталу. Комплексний підхід передбачає узагальнення ознак та характеристик всіх трьох попередньо наведених підходів, де акцентується увага на системності.

Застосовуючи компонентний підхід до розгляду поняття інтелектуального капіталу, варто розглянути його складові елементи більш детально. У загальному, науковці виділяють такі складові елементи інтелектуального капіталу: людський, організаційний та споживчий. Під людським капіталом слід розуміти особисті знання, ноу-хау, навички, креативний спосіб мислення, творчий потенціал тощо. Під організаційним капіталом виділяють: патенти, ліцензії, програми, товарні знаки, промислові зразки, технічне й програмне забезпечення тощо. У свою чергу, під споживчим капіталом розуміють зв'язки з економічними контрагентами. Інша його назва - інтерфейсний капітал.

Також, варто виділити, що інтелектуальний капітал складається з ресурсної та потенційної сторони. Ресурсна сторона інтелектуального капіталу включає у себе всі можливі інтелектуальні ресурси, зокрема: знання, уяву, можливість швидко мислити та знаходити креативні рішення у будь-яких ситуаціях, ноу-хау (тобто практичні знання способів та методів виконання певних поставлених задач) тощо. У свою чергу, потенційна сторона виражається здатністю як найефективніше реалізувати ресурсну сторону інтелектуального капіталу.

Розглядаючи дипломатичну службу України, можна зробити наступні висновки. До ресурсної сторони інтелектуального капіталу дипломатичної служби України можна віднести: вищу освіту ступеня не нижче магістра, досвід роботи, професійну компетентність, постійне професійне навчання, знання іноземних мов, знання, отримані шляхом самоосвіти, плани та проекти центрального органу системи органів дипломатичної служби України. Потенційна сторона інтелектуального капіталу дипломатичного службовця включає готовність до проведення ротації (відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про дипломатичну службу»), ротація полягає у плановому заміщенні посад дипломатичної служби в органах дипломатичної служби посадовими особами дипломатичної служби, швидке реагування на зміни у зовнішній політиці, безперервне самонавчання та самовдосконалення, здатність «вийти за межі» наявних знань тощо.

Людський капітал у процесі формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби України відіграє ключову роль. Варто зазначити, що формування людського капіталу потребує достатнього фінансування, трудових та часових витрат. Матеріальні витрати пов'язані, перш за все, із здобуттям освіти належного рівня, а згодом і з постійною необхідністю підвищення кваліфікації та здобутті додаткових навичок. Даний аспект у сфері формування інтелектуального капіталу дипломатичних службовців в Україні врегульований на законодавчому рівні. Зокрема, ч. 5 ст. 39 Закону України «Про дипломатичну службу» зазначається, що професійне навчання посадових осіб дипломатичної служби у закладі післядипломної освіти проводиться за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством [3].

Щодо отримання вищої освіти, законодавство (п.1 ч.3 ст. 13 Закону України «Про дипломатичну службу») передбачає необхідність у наявності освітнього рівня не нижче магістра для можливості обіймання посади державного службовця. Кандидат на посаду дипломатичного службовця повинен здобувати самостійно (згідно із положеннями Закону України «Про вищу освіту»), здобути вищу освіту в Україні можна за державним замовленням, що, у свою чергу, відбувається на конкурсній основі (тобто вартість навчання сплачується за кошти державного бюджету) та за кошти фізичних чи юридичних осіб). Трудові та часові витрати кожного дипломатичного службовця окремо дають змогу поглибити знання та здобути додаткові навички шляхом самоосвіти.

Вища освіта та здобуті службовцем самостійно знання і навички слугують надійним підґрунтям для формування людського капіталу (тої сукупності інтелектуальних активів, якими володіє окрема особа). Попри вищої освіти та самоосвіти, для дипломатичного службовця, про що вже зазначалося раніше, досить важливим є проходження професійного навчання. Порядок та умови підвищення рівня професійної компетентності посадових осіб дипломатичної служби закріплені у ст. 39 Закону України «Про дипломатичну службу». Варто зазначити, що таке навчання передбачає не лише поглиблення професійних знань, а й вдосконалення знань іноземних мов. Також, законодавство передбачає можливість навчання службовців за кордоном [3]. Такий підхід допомагає забезпечити різнобічний особистий розвиток дипломатичного службовця, що у свою чергу, допомагає у формуванні якісного людського капіталу.

Лауреат Нобелівської премії, відомий економіст Теодор Шульц досліджував теоретико-методологічні засади формування людського капіталу. Економіст стверджував, що до витрат на навчання слід зараховувати і втрачені винагороди, тобто ту заробітну платню, що особа могла отримати, якщо не була б зайнятою навчанням. Також, глибоко вивчаючи сутність і засади формування людського капіталу, дослідник виділяє той факт, що людські здібності можна розділити на дві групи. До першої групи Теодор Шульц відніс ті, з якими особа народжується, тобто здібності, отримані генетично. До другої групи економіст відніс здібності, що особа формує протягом життя самостійно внаслідок навчання та постійного самовдосконалення. Таким чином, науковець виділяє властивість до самозростання, що може бути реалізована за допомогою відповідного інвестування у людину. Також, лауреат Нобелівської премії зазначає, що «людським капіталом» вчені називають саме складову набутих людських здібностей. А характерною рисою людського капіталу сам Теодор Шульц виділяє те, що він є невід'ємним від людини [4].

Розглядаючи питання, яке підіймав у своїх дослідженнях Теодор Шульц щодо втраченої заробітної платні під час навчання, варто зазначити відповідне положення національного законодавства. Відповідно до ч. 4 Закону України «Про дипломатичну службу», посадові особи дипломатичної служби, які перебувають у розпорядженні Міністерства закордонних справ України, можуть проходити професійне навчання з відривом від роботи строком до двох місяців у закладі післядипломної освіти. Відповідно до ч. 6 вищезгаданого

нормативно-правового акту, посадові особи дипломатичної служби, які працюють у Міністерстві закордонних справ України та представництвах Міністерства закордонних справ України на території України, можуть бути направлені Міністерством закордонних справ України на професійне навчання за кордон. З такими особами Міністерством закордонних справ України укладається угода про відпрацювання ними в органах дипломатичної служби не менше трьох років після завершення навчання. На строк професійного навчання за кордоном за такими посадовими особами дипломатичної служби зберігаються посада та середньомісячна заробітна плата [3].

Отже, національний законодавець врегулював питання «відриву від роботи» під час професійного навчання дипломатичного службовця шляхом встановлення певних умов до проведення такого навчання та встановив збереження заробітної платні.

У разі забезпечення державою всіх необхідних умов для формування людського капіталу як складового елементу інтелектуального капіталу кожного дипломатичного службовця окремо на належному рівні, можна стверджувати про ефективність та професіоналізм дипломатичної служби загалом.

Формування організаційного капіталу також є досить важливим аспектом. Організаційний капітал, зокрема, являє собою ту сукупність організаційних знань та здібностей, що отримані внаслідок використання організаційного потенціалу.

У загальному розумінні, Курило Л.І. визначає такі фактори формування організаційного капіталу як: «патенти, авторські права, товарні знаки; технічне і програмне забезпечення; комп'ютерні та адміністративні системи; концепції; оргструктура; культура організації» [7].

Розглядаючи формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби України, особливу увагу слід приділити програмі (або ж, іншими словами - плану) розвитку та діяльності дипломатичної служби України. Відповідно до положень ст. 5 Закону України «Про дипломатичну службу», Міністерство закордонних справ України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері зовнішніх зносин і координує діяльність державних органів у сфері зовнішніх зносин [3].

Відповідно до своїх повноважень та покладених державою завдань, Міністерство закордонних справ України щорічно розробляє план діяльності з реалізації державних політик. Такий документ слугує організаційною програмою і для дипломатичної служби України також. Оскільки організаційна діяльність дипломатичних службовців повинна відповідати та здійснюватися в межах зазначеного центральним виконавчим органом плану, можна дійти висновку про вплив Міністерства закордонних справ України на формування організаційного капіталу дипломатичної служби.

Щодо інтерфейсного капіталу, то він являє собою сукупність відносин певної юридичної особи із зовнішнім середовищем та її представлення у ньому за допомогою ділової репутації [7]. Головним аспектом даного сегменту інтелектуального капіталу є те, що дипломатична служба України є державною службою особливого характеру, отже, має особливий статус та репутацію державної служби, що входить до системи органів виконавчої влади України.

Безпосереднє вивчення всіх складових елементів певного поняття дає можливість комплексно розглянути предмет та об'єкт дослідження і найточніше сформулювати уявлення про дане поняття.

Висновок. Провівши системне дослідження поняття та ознак інтелектуального капіталу, розглянувши особливості його складових елементів та теоретико-методологічні засади його формування для дипломатичної служби України, можна дійти наступних висновків.

Перш за все, держава створює систему державних органів з метою належної організації державної влади та здійснення регулювання найважливіших сфер суспільних відносин. Однією із ключових сфер діяльності держави є зовнішня політика. Відповідно до чинного законодавства України, професійну діяльність, що пов'язана із реалізацією зовнішньою політикою України, а також, діяльність, пов'язану із захистом національних інтересів України у сфері міжнародних відносин здійснює дипломатична служба.

Законодавець не лише наділив дипломатичних службовців певними повноваженнями, а й поклав на них ряд важливих обов'язків. Зокрема, таких як реалізація зовнішньополітичного курсу чи сприяння утвердженню міжнародного авторитету України. Для якісного здійснення вище перелічених завдань, для дипломатичної служби досить вагомим є накопичення інтелектуального капіталу.

У свою чергу, поняття інтелектуального капіталу досліджувало чимало науковців. Спираючись на їхні напрацювання та провівши дане дослідження, можна стверджувати, що інтелектуальний капітал являє собою сукупність знань, вмінь, думок, ідей, ноу-хау, зроблених внаслідок здійснення практичної діяльності висновків.

На формування інтелектуального капіталу впливає чимало чинників. Варто зазначити, що в залежності від предмету дослідження, чинники формування інтелектуального капіталу є різними. Для формування інтелектуального капіталу саме дипломатичної служби України можна виділити наступні фактори. Вагому роль грають як внутрішньодержавна, так і зовнішньополітична ситуація, системи національного, міжнародного та іноземного законодавства. Проте, головним чинником варто виділити саме встановлені національним законодавством вимоги щодо формування освітнього рівня дипломатичного службовця, адже освіта слугує своєрідним базисом для формування складового елементу інтелектуального капіталу - людського капіталу. У свою чергу, професійне навчання, передбачене законодавством України, що мають проходити дипломатичні службовці, лежить в основі якісного формування людського капіталу дипломатичного службовця.

Також, розглядаючи засади формування інтелектуального капіталу загалом, можна виділити його ресурсну і потенційну сторони, де ресурсна визначає всі можливі інтелектуальні ресурси, а потенційна – можливості реалізації першої сторони.

Виділяючи складові елементи інтелектуального капіталу, вчені зазвичай виділяють три складові: людський капітал, організаційний капітал та споживчий (або ж інтерфейсний) капітал.

Розглядаючи теоретико-методологічні засади формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби України, можна виділити, що найбільш значущим елементом є саме людський капітал. Його формування, у свою чергу, потребує ресурсів. Зокрема: достатнього фінансування, трудових та часових витрат. Таке інвестування в особистий розвиток кожного дипломатичного службовця окремо дають змогу покращити і поглибити знання, що є досить важливим для якісного виконання ними своїх службових обов'язків.

Отже, провівши дане дослідження, можна стверджувати про провідну роль формування якісного інтелектуального капіталу дипломатичної служби України для можливості здійснення якісного державного регулювання у сфері зовнішньої політики.

Література.

1. Економіка України в дослідженнях і прогнозах: 20 років діяльності Інституту економіки та прогнозування НАН України : монографія / відп. ред. – акад. НАН України В.М. Геець; редколегія: В.М. Геець (голова), А.А. Гриценко, В.В. Небрат, І.І. Бажал (відповідальний секретар) / НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогноз. НАН України". – К., 2018. – 568 с.

2. Закон України Про державну службу // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43.

3. Закон України Про дипломатичну службу // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 26, ст.219.

4. Зеліско Інна Михайлівна, Пономаренко Галина Юріївна Управління інтелектуальним капіталом підприємств [текст]: монографія / І.М. Зеліско, Г.Ю. Пономаренко – : Київ, 2015. – 280 с.

5. Кісь С. Я. Наукові основи інтелектуалізації діяльності підприємств : дис. докт. ек. наук : 08.00.04. / Кісь С. Я. – Івано-Франківськ, 2016. – 494 с.

6. Кравчук Н. О. Споживчий капітал як елемент інтелектуального капіталу: сутність та структура [Електронний ресурс] / Н. О. Кравчук // Ефективна економіка. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2199>.

7. Курило Л. І. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Л. І. Курило // Академія муніципального управління. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/NIEK_2006/Economics/9_17570.doc.htm.

References.

1. The official site of The National University of Economics named after Vadim Hetman (2013), “The essence and content of the concept of “intellectual capital””, available at: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32198/Siukf_19_58.pdf?sequence=1 (Accessed 14 March 2019).

2. Heyets' V.M., Hrytsenko A.A., Nebрат V.V. and Bazhal I.I. (2018), *EKONOMIKA UKRAYNY V DOSLIDZHENNYAKH I PROHNOZAKH: 20 rokiv diial'nosti Instytutu ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy* [ECONOMY OF UKRAINE IN RESEARCH AND FORECASTING: 20 years of the Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine], NAN Ukrayiny, Kyiv, Ukraine.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016), The Law of Ukraine “About public service”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (Accessed 14 March 2019).

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine “About the diplomatic service”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text> (Accessed 14 March 2019).

5. Zelisko I. M. and Ponomarenko H. Y. (2015), *Upravlinnia intelektual'nym kapitalom pidpriemstv* [Management of intellectual capital of enterprises], monohrafiia, Kyiv, Ukraine.

6. Kis' S.Ya. (2016), “Scientific bases of intellectualization of activity of the enterprises”, Abstract of Dr. ek. Science dissertation, economics and business management (by type of economic activity), Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

7. Kravchuk N. O. (2013), “Consumer capital as an element of intellectual capital: essence and structure”, *Efektivna ekonomika*, vol. 7, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2199> (Accessed 14 March 2019).

8. Kurylo L.I. (2006), “Intellectual capital: theoretical aspect”, *Akademiia munitsypal'noho upravlinnia*, [Online], vol. 9, available at: http://www.rusnauka.com/NIEK_2006/Economics/9_17570.doc.htm (Accessed 14 March 2019).

Стаття надійшла до редакції 20.03.2019 р.